

Danish University Colleges

Præsentation af Amartya Sen's Capability-teori

Skovhus, Randi Boelskifte

Publication date:
2021

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):
Skovhus, R. B. (2021, jun. 10). Præsentation af Amartya Sen's Capability-teori.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Download policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Præsentation af Amartya Sen's Capability-teori

Udarbejdet af Randi Boelskifte Skovhus, 2021, VIA University College

Amartya Sen er født i Indien i 1933 og er professor i økonomi og filosofi på Harvard University. I 1998 fik han Nobelprisen for sin forskning i velfærd og fattigdom. I 1979 præsenterede han sin capability teori.

Sens teori handler om de store ting i livet – om social retfærdighed, menneskers velbefindende, frihed, muligheden for at kunne vælge. Han er optaget af, hvordan vi kan vurdere social uretfærdighed eller social retfærdighed samtidig med, at vores menneskelige værdier ydes retfærdighed. Altså at mennesker kan leve liv, som de har grund til at værdsætte, værdige liv, gode liv.

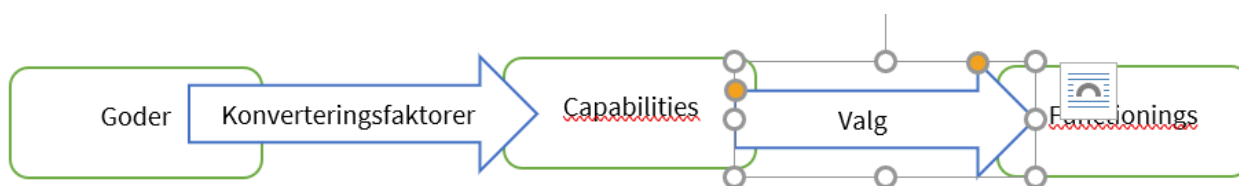
Sen tilbyder med sin teori en teoretisk ramme, som giver os bedre mulighed for at forstå ulighed og social retfærdighed.

Sen fremhæver, at de fleste traditionelle teorier om social retfærdighed argumenterer for lighed ift. *noget*, hvor dette noget kan være forskelligt, eksempelvis indkomst eller rettigheder. Sen siger, at det kritiske spørgsmål ikke er, *om* man skal arbejde for lighed, men i forhold til *hvad*, der skal være lighed. Og hans svar på dette spørgsmål er capabilities. Med det mener Sen, at man skal være optaget af menneskers mulighed for at vælge mellem forskellige aspekter, som de værdsætter. Fokus er på menneskers liv og ikke bare på de ressourcer mennesker har, fx i form af goder som indkomst. Man skal være optaget af menneskers frihed til at træffe ægte livsvalg – at mennesker faktisk kan vælge mellem forskellige ting, de værdsætter i livet.

Teorien fokuserer ikke bare på, hvad mennesker opnår og har succes med. Der er som nævnt også fokus på den frihed, mennesker faktisk har til at vælge mellem forskellige slags værdsatte liv. Frihed til at vælge bidrager til menneskers velbefindende, men Sen fremhæver, at vigtigheden af frihed rækker ud over dette. Frihed har en værdi i sig selv for menneskers liv. Frihed har to ret forskellige dimensioner, som hver især er værdifulde. Den første dimension handler om muligheder. Mere frihed giver bedre muligheder for at forfølge de mål og ønsker, personen har – at nå det vedkommende værdsætter. Den anden dimension handler om vigtigheden af processen omkring at træffe valg. Denne dimension handler om den måde, personen når frem til det, Sen kalder 'kulminationen'. Det handler om valgprocessen.

Sen peger på, at menneskers valg ikke er løsrevne men i høj grad influeres af deres omgivelser. Ligesom at omgivelserne har indflydelse på, hvad mennesker tillægger betydning. Et vigtigt spørgsmål er, i hvilken udstrækning en person har ægte adgang til alle sine capabilities, og hvorvidt denne 'straffes' af sine sociale omgivelser for at træffe bestemte valg. Capability-teorien argumenterer ikke alene for at udvide og evaluere menneskers capabilities. Den lægger også vægt på at undersøge konteksten og undersøge om de omstændigheder, hvori mennesker vælger fra deres capabilities, er fremmede og retfærdige.

I teorien er der fem centrale begreber, som indgår i den ovenstående introduktion til teorien. Nedenfor præsenteres de hver for sig for overskuelighedens skyld.

Figur: Fem centrale begreber i Sen's Capability teori

Functionings

Functionings er det, som et menneske faktisk gør og er. Functionings er de værdsatte aktiviteter og tilstande, som udgør menneskers velbefindende – det der til sammen gør tilværelsen værdifuld for det enkelte menneske. Functionings kan være grundlæggende som fx at få tilstrækkelig kost og have et godt helbred. Det er noget som de fleste værdsætter. Andre functionings er mere komplekse, fx at have selvrespekt, være integreret socialt, tage del i samfundslivet, kunne vise sig i det offentlige rum uden skam. Et eksempel på en functioning kan være, at en ung er i gang med en konkret uddannelse.

Capabilities

Functionings betegner, hvad personen faktisk gør og er. Capabilities betegner, hvad personen kan gøre og være. Her er der fokus på det, personen kan vælge imellem eller kunne vælge imellem. Med capabilities er der fokus på personens reelle mulighed for at kunne vælge anderledes. At man har noget forskelligt værdsat at vælge imellem. Capability betegner således det mulighedsrum, der er for den enkelte person.

Med capability teorien tillægger Sen frihed og muligheder værdi. Der er fokus på menneskers faktiske mulighed for at vælge mellem forskellige værdsatte ting i livet. Der er altså ikke kun fokus på det, man endte med at vælge, altså functionings.

Med capability er der fokus på det, som en person faktisk er i stand til at vælge imellem eller gøre – hvad enten vedkommende ender med at gøre brug af denne mulighed eller ej.

Med dette fokus bliver dét, der ligger forud for 'kulminationen'/valget/den aktuelle functioning vigtig. Sen siger, at vi må interessere os for den måde, personen når frem til at have valgt noget – vi må interessere os for personens capabilities. Grunden til at det er vigtigt at interessere sig for dette er som ovenfor nævnt, at frihed har en iboende værdi for mennesker. At kunne vælge mellem noget forskelligt værdsat har en grundlæggende værdi for mennesker.

Capability teorien bliver en ramme for at undersøge, hvilke capabilities mennesker faktisk har (altså deres mulighed for at vælge mellem noget forskelligt) frem for alene at betragte, hvad de ender ud med (functionings).

Goder

Goder/ressourcer kan være fx være indkomst, formue, det at kunne gå i skole, at have adgang til at tage en uddannelse, have adgang til lægehjælp.

Sen mener ikke, at goder er et godt mål for retfærdighed, fordi goder ikke er et mål i sig selv. Fx bør penge ikke være målet i sig selv. Man bør i stedet være optaget af, at goder skal bidrage til at skabe gode liv – goder skal gøre capabilities og functionings mulige.

Der skal forskellige mængder goder til for at tilfredsstille samme behov. Menneskers muligheder for at omsætte goder (fx i form af penge) til noget, der giver meningsfulde liv, er forskellige. Derfor er goder ifølge Sen ikke et godt værktøj til at foretage sammenligninger mellem mennesker og ikke et godt mål for retfærdighed. Man skal forstå goder som midler.

Konverteringsfaktorer

For at forstå hvilke capabilities og functionings en person kan opnå, er det ikke tilstrækkeligt at kende til de goder, personen har til rådighed. Man har brug for viden om personen og dennes livsomstændigheder for at forstå, hvordan den enkelte er i stand til at konvertere goderne til capabilities og functionings.

Valg

Indenfor det capabilities-sæt, som en person har, træffer personen nogle valg. Og disse valg kommer til udtryk i functionings. Sen fremhæver, at man skal huske, at de valg, mennesker træffer, bliver til i et socialt miljø. De valg vi træffer er altså ikke løsrevne med påvirkes i høj grad af vores omgivelser.

I forbindelse med valg er et vigtigt spørgsmål i hvilken udstrækning en person har 'ægte' adgang til alle sine capabilities. Har personen ægte adgang til at vælge alt det, der i princippet er i personens mulighedsrum/capabilities eller 'straffes' personen af sine sociale omgivelser for at træffe bestemte valg?

Capability-teorien er altså ikke kun optaget af at udvide menneskers capabilities – deres mulighedsrum. Teorien lægger også vægt på at undersøge konteksten og undersøge om de omstændigheder, hvori mennesker vælger fra deres capabilities er fremmede og retfærdige.

Præsentationen er baseret på

Sen, A. (1979). *Equality of what?* Presented at the The Tanner lecture on human values, Stanford University.

Sen, A. (1992). *Inequality re-examined*. Cambridge: Harvard University Press.

Sen, A. (2009). *The idea of justice*. London: Penguin Group.

Skovhus, R. B. (2018). *Vejledning - Valg og læring*. Trykværket.

https://www.ucviden.dk/files/107142479/Skovhus_Randi_2018_Vejledning_valg_og_l_ring.pdf